

6. Nalyvaychenko sure the Georgian scenario in Ukraine is impossible, available at: <http://news.liga.net/news/politics/402814-nalivaychenko-uveren-cto-gruzinskiy-stsenarij-v-ukraine-nevozmozhen.htm>.
7. The rally spoiled marketeers of the Crimean autonomy rights, available at: <http://crimea.unian.net/182133-miting-za-prava-kryimskoy-avtonomii-podportilii-rynochniki.html>.
8. In Crimea "buried" the Maidan, available at: <https://newdaynews.ru/policy/47004.html>.
9. Gavova, S. (2006), "Send a breakthrough", available at: http://www.ng.ru/courier/2006-10-23/17_youth.html.
10. The Eurasian Youth Union: the portal network war, available at: <http://odnarodyna.com.ua/articles/6/2142.html>.
11. The patriotic anti-NATO camp "Donuzlav 2010" is opened in Crimea, available at: <http://www.ruscrimea.ru/news.php?point=1332>.
12. The Cossack anti-NATO camp is opened in Crimea, available at: http://censor.net.ua/photo_news/211947/v_krymu_otkrylsya_kazachiy_antinatovskiy_lager_fotoreportaj.
13. Anti-NATO Camp Crimea-2012 on Donuzlave, Second day, available at: <http://www.novoross.info/politiks/13295-lager-krym-antinato-2012-na-donuzlave-den-vtoroy-fotoreportazh.html>.
14. International youth educational camp Donuzlav-2012 is completed in Crimea, available at: <http://www.edinaya-odessa.org/publ/48357-v-krymu-zavershil-rabotu-mezhdunarodnyy-molodezhnyy-obrazovatelnyy-lager-donuzlav-2012.htm>.
15. I can shoot accurately. NATO - STOP, available at: http://www.materik.ru/country/problem/detail.php?DATE_ACTIVE_FROM=02.11.2015&ID=16783!.
16. Rodivilov, O. (2012), "Why we are camping on Donuzlave", available at: <http://www.novoross.info/politiks/13223-oleg-rodivilov-pochemu-my-stoim-lagerem-na-donuzlave.html>.
17. Youth camp "Donuzlav" became a school building of the Eurasian Union, available at: <http://www.ruskiymir.ru/news/64418/>.

© Гапеева Ольга

Надійшла до редакції 19.09.2016

УДК 327 (477+(470+571))

КОСТЮК ОЛЕГ,

молодий науковий співробітник відділу новітньої історії України

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, м. Львів

НЕЗАЛЕЖНА УКРАЇНА В РОСІЙСЬКИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЯХ У 1990-х рр.

Статтю присвячено вивченню особливостей ставлення російської суспільно-політичної еліти до факту існування незалежної України. Проаналізовано основні геополітичні концепції та нормативно-правові документи з питань зовнішньої політики, які визначали російську політику щодо держав пострадянського простору, та місце в них України. Акцентовано на прагненні російської суспільно-політичної еліти повернути Україну в поле своїх інтересів. Визначено вплив геополітичних концепцій на сучасну політику РФ щодо України.

Ключові слова: Україна; Росія; геополітика; зовнішня політика.

Постановка проблеми. Анексія Росією півострова Крим та російська військова агресія в східних областях України стала підсумком ретельно спланованої та послідовної політики російської влади, що була спрямована на підірвання державного суверенітету нашої держави. За оцінками директора Національного інституту стратегічних досліджень Володимира Горбуліна, активна підготовка Росії до агресії проти України розпочалась фактично з 2000-х рр., коли владі РФ удалось розв'язати свої численні внутрішньополітичні й економічні проблеми [6]. Свою підривну діяльність проти України Росія реалізувала в політичній, економічній та інформаційній сферах.

В умовах російської агресії проти України надзвичайно актуальним є дослідження комплексу військово-політичних та соціально-економічних умов та чинників, що дестабілізують ситуацію в нашій державі. У контексті їх дослідження актуальним також є вивчення геополітичного місця, яке займає Росія в російських геополітичних концепціях. Детальний аналіз та вивчення цього питання дадуть змогу зрозуміти "природу" та походження російської агресії проти України та сформулювати адекватну відповідь на загрози та виклики, які надходять від РФ, переглянути власні зовнішньополітичні орієнтири, підхід до стратегії й тактики взаємодії з іншими державами.

Останні дослідження та публікації з проблеми. Загроза національній безпеці України вимагає прийняття ефективних, науково обґрунтованих кроків насамперед у сфері розробки геополітичної парадигми подальшого розвитку нашої держави. У вітчизняній історіографії питанню оцінки загроз, що впливали з російських геополітичних концепцій, присвячено чимало досліджень. Ряд фахівців вивчали це питання фрагментарно, зокрема С. Кульчицький та Б. Парахонський [20], В. Горбулін [5], В. Петровський [23], В. Ткаченко [27], А. Гальчинський [3, 4]. Серед концептуальних робіт цієї тематики можна виокремити праці Б. Левики [28-29].

Метою роботи є дослідження російських геополітичних концепцій 1990-х рр., та місця, яке займала в них незалежна Україна.

Виклад основного матеріалу. Після розвалу СРСР пострадянські республіки, які виникли на його території, намагалися виробити власне бачення свого місця на оновленій геополітичній мапі світу. Однією з особливостей суспільно-політичного розвитку пострадянської Росії було те, що російське суспільство не мало єдиного бачення на перспективи розвитку держави. Попри це, більшість представників російської суспільно-політичної еліти, незважаючи на партійну чи ідеологічну приналежність, були єдиними у твердженні, що дезінтеграційні процеси на пострадянському просторі повинні бути зупинені, оскільки вони становлять загрозу для національних інтересів РФ.

У перше пострадянське десятиліття в російських суспільно-політичних та науково-академічних колах не було єдиного бачення зовнішньополітичної стратегії Росії. Формувалися й національні інтереси Росії та алгоритми їх досягнення. Оформивши за собою статус офіційної правонаступниці СРСР, влада РФ поспішала відновити втрачені геополітичні позиції Росії та статус наднації.

Серед російських політиків існувало переконання, що розвал СРСР призвів до порушення природних географічних кордонів країни та руйнування "великого простору", сформованого з радянських республік. Необхідність відновлення цього простору як складової геополітичного статусу Росії для суспільно-політичної еліти РФ видавалось беззаперечним фактом. На різних етапах існування пострадянської Росії побудова такого російськоцентричного об'єднання була тісно поєднана з ідеєю створення "буферної зони" з держав-сателітів, які б мали забезпечити безпеку Росії.

Зовнішня політика РФ фактично з 1995 року ґрунтувалась на засадах центризму та прагматизму у відносинах з іншими державами. Головним пріоритетом діяльності РФ на міжнародній арені стало відновлення "Великої Росії" - надержавного російськоцентричного утворення, яке б підпорядковувало економічну, військову та інформаційну сфери пострадянських республік політичній волі Москви. Значна підтримка такої ідеї серед суспільно-політичної еліти дозволила закріпити її реалізацію на законодавчому рівні в усіх основних зовнішньополітичних доктринах РФ. Зокрема, ідеї великодержавництва спостерігаються в Стратегічному курсі РФ з державами-учасницями СНД [26], Концепції зовнішньої політики РФ [18], Концепції національної безпеки РФ [19], а також низці інших державних документів Російської Федерації [24].

Російські геостратеги розглядали відносини з Україною в контексті "природних історичних процесів", що відбувалися на руїнах СРСР. У свою чергу, уєвсь пострадянський простір було проголошено зоною життєво

важливих інтересів Росії. Україна постійно перебувала у фокусі уваги політичних діячів різного спектра та ідеології. Для більшості російської суспільно-політичної еліти набуття Україною незалежності в 1991 році в результаті розпаду СРСР від початку розглядалося як прикре історичне "непорозуміння", яке має бути якнайшвидше виправленим [6]. Для них Україна була лише субкультурною конструкцією, політичне існування якої не підтверджується ні просторово, ні економічно, ні історично, ні етнічно [17, с. 4]. Щодо перспектив розвитку України, то російський політолог В. Колосов писав: "Стратегічно Україна повинна бути винятковою проекцією Москви на півдні й заході, абсолютному імперативом російської геополітики на чорноморському узбережжі - тотальним і нічим не обмеженим має бути контроль Москви на всьому його просторі, від українських до абхазьких територій...".

Виправити таке "непорозуміння", а також відновити геополітичну потугу РФ мало так зване "возз'єднання братніх республік" - Росії, України та Білорусі, якому російські націонал-патріоти та представники лівих партій відводили першочергове, стратегічне значення. На доцільності такого утворення наголошували як представники російської наукової думки, так і провідні суспільно-політичні діячі РФ. При цьому акцент зосереджувався на політичній та економічній неспроможності України до самостійного існування. У цьому контексті особливу увагу привертають праці лідера ЛДПР Володимира Жириновського "Останній кидок на Південь" [9], "Ідеологія для Росії" [8]; лідера російських комуністів Геннадія Зюганова "Географія перемоги. Основи російської геополітики" [15]; політолога Андраника Міграняна "Росія в пошуках ідентичності (1985-1995)" [22]; політика Костянтина Затуліна "Випробовування Україною" [12, 13]. Попри те, що погляди авторів є різними на низку питань, однак всі вони зійшлися на твердженні про необхідність забезпечення Росією свого геополітичного контролю над територіями колишнього СРСР, що мало повернути "природний" геополітичний статус Росії. Особливе місце в зазначених працях відводилося Україні. У процесі такого відновлення першочерговим завданням було повернення України та Білорусі до складу єдиної Російської держави [21, с. 14]. Кінцевою метою російської геополітики було створення єдиної держави за типом конфедерації, федерації чи союзу, що відновило б "єдине розірване геополітичне поле" - територію колишнього СРСР.

Політичний в'язень радянського періоду, лауреат Нобелівської премії з літератури О. Солженіцин чітко демонстрував свою антиукраїнську позицію та абсолютне несприйняття української незалежності. При цьому він наголошував на органічній єдності слов'янського світу - Росії, України та Білорусі. На думку О. Солженіцина, незалежність України дискримінувала права Росії через надмірне розширення українських територій за рахунок російських. Більше того, російський мислитель переконував, що низка областей України, ніколи українськими не були [25, с. 75]. "Повернення" України мало б відновити духовний тонує російської нації, стабілізувати внутрішнє становище в Росії, що задовольнить російську національну свідомість.

У російській академічній науці Україні відводилось місце між європейською, передньоазійською, російською геополітичними структурними платами [16]. Відсутність "геополітичної самодостатності" не зникала зі встановленням Україною своєї державної самостійності. У цьому розрізі політичні та економічні контакти

України з Росією, на думку російської суспільно-політичної еліти, становили найменшу загрозу для реалізації Україною повноцінної діяльності на міжнародній арені. Без Росії Україна ризикувала зіткнутись із серйозними викликами, джерелом яких була не лише РФ, але й інші держави світу. У такому разі Україна ризикувала залишитись поза межами великої політики та перетворитися із суб'єкта на об'єкт геополітики.

Прагнення України дистанціюватися від РФ та її геополітичний дрейф до Заходу вважалися передумовами розпаду Української держави, або ж закріплення за нею статусу "буферної зони" між Заходом та Сходом. Як доказ, наводилася внутрішньополітична ситуація в Україні, що полягала в неоднозначному ставленні населення України до зовнішньополітичних орієнтирів держави. Окремі представники російської наукової думки намагалися протиставити дві політичні культури, що нібито склалися в Україні - "самостійницьку" західну та "малоросійську" східну. Вони застерігали, що орієнтація української влади на "самостійницьку течію" могла призвести до розколу України.

Українська проблематика особливо активно використовувалась представниками націонал-патріотичних та лівих течій російського політикуму напередодні парламентських виборів. Україна розглядалася в контексті інтеграційних процесів у межах геополітичного простору колишнього СРСР. Зокрема, досить показова антиукраїнська риторика простежувалась у передвиборчій програмі та політичній риторичі Ліберал-демократичної партії Росії та її лідера В. Жириновського, у якій чітко були озвучені імперські мотиви щодо колишніх республік СРСР, особливо щодо України [9, с. 126].

Подібну риторичу використовував і політичний опонент В. Жириновського - лідер КПРФ Г. Зюганов, який закликав орієнтуватися в зовнішній політиці на відновлення єдиної держави - "оновленого союзу братніх народів". Головний комуніст РФ пропонував відновити господарські зв'язки, які були розірвано внаслідок біловерхий змови й забезпечити спільний культурний, науковий та інформаційний простір [14]. Зазначимо, що, попри це, Г. Зюганов пропонував зняти всі перешкоди на шляху поетапного відновлення Російської союзнаї держави, при цьому не зазіхаючи на самобутність пострадянських республік, передусім України. Аргументом такого об'єднання був "природний історичний процес" та наявність численних родинних зв'язків [1]. Варто зазначити, що особливо акцентувалося на значній російській діаспорі поза межами етнічної Росії, а тому наполягали на "возз'єднанні могутнього, єдиного цілого російського народу який створив свій власний тип цивілізації світового порядку" [21, с. 10].

Серед робіт, присвячених розвитку російської геополітики, особливе місце займають праці російського філософа Олександра Дугіна. Автор послідовно обґрунтовує "геополітичну несамоодатність" України, відверто демонструючи своє негативне ставлення до факту існування України в статусі незалежної держави. О. Дугін стверджував, що факт існування незалежної України може призвести до збройного конфлікту. Зокрема він писав: "...Існування України в нинішніх кордонах і з нинішнім статусом "суверенної держави" тотожне нанесенню жакливого удару по геополітичній безпеці Росії, рівнозначного вторгненню на її територію" [7, с. 267]. Зазначимо, що ця думка знайшла своє відображення в популярній у Росії геополітичній концепції неоевразійства, яка, у свою чергу, стала основою сучасної російської геостратегії і зовнішньої політики. За О. Дугіним, геополітичні наміри України бути інтегрованою до європейського та трансатлантичного простору, як і її існування, є абсолютною аномалією. За його словами, факт існування України як самостійної держави несе в собі загрозу для стабільності також і в усій Євразії, а тому вона повинна перебувати під протекцією Москви. При цьому О. Дугін акцентує на тому, що специфіка російського народу полягає винятково в його глобальності, а саме існування Росії немислиме без імперієбудівництва. Російський теоретик доктрини євразійства переконує, що територіальна експансія росіян є нічим іншим як "боротьбою за життєвий простір". Відсутність імперії призведе до втрати росіянами своєї ідентичності та зникнення як нації. Відмова від формування імперії означала б кінець існування російського народу як історичної реальності та цивілізаційного явища [7, с. 187-197]. Умовою збереження такої російської ідентичності є російськоцентрична інтеграція пострадянського геополітичного простору. На думку О. Дугіна, це мало б запобігти назріванню та розвитку потенційних конфліктів, які визрівають унаслідок "розкиданості" російського народу "по різноманітних новонароджених державах". У випадку України це б мало вирішити проблему її конфесійного та національного дроблення, а також урегулювати проблему Криму в українсько-російських відносинах.

Розглядаючи місце та роль Росії в умовах нових глобальних викликів, серед яких було також існування незалежної України, інший провідний російський геостратег К. Гаджієв дійшов висновку, що перед Росією стоїть насамперед завдання заново сформулювати свої політичні цілі, які були б адекватними новим реаліям та геополітичним аспектам безпеки. Щодо "Великої Росії", то К. Гаджієв намагався довести безпідставність перебільшення фактора самобутності та особливого шляху розвитку Росії, що породжувала євразійську месіанську ідеологію. Тим не менш, за його словами, виходячи з геополітичних пріоритетів, увесь пострадянський простір є зоною російських життєво важливих інтересів, і саме з цього простору виходять основні загрози глобального порядку для Росії. Економічна, політична, духовна, культурна присутність Росії в новостворених незалежних країнах виокремлюється як така, що відповідає її довгостроковим національним інтересам [2].

Що ж до контролю над пострадянським простором, який має здійснювати Росія у своїй практичній політиці, то першочерговим для російської політики було встановлення насамперед культурно-цивілізаційного контролю. Головною загрозою для національної безпеки Росії вважаються спроби світових держав установити свій контроль над пострадянським простором. Російські політики побоювались, що західні держави спробують встановити повний контроль над державами пострадянського простору, зокрема над Україною. Звідси вони і вбачали основні загрози для Росії. У численних аналітичних розробках звучали рекомендації спрямувати геополітичний вплив Росії передусім на запобігання таким спробам. Тому великою геополітичною поразкою для Росії серед російської суспільно-політичної еліти вважалося підписання та ратифікація владою РФ Договору про дружбу, співробітництво і партнерство з Україною. Підписаний у 1997 році документ, на їхню думку, суперечив національним інтересам Росії. Особливо активним противником договору був голова комітету Держдуми РФ у справах СНД і зв'язках із співвітчизниками К. Затулін, який став автором низки праць, що порушували питання двосторонніх українсько-російських

ких відносин. На його думку, ухвалений договір не вирішував проблем статусу Криму та Чорноморського флоту, фактично визнавав державний суверенітет України над усіма її територіями та порушував територіальну цілісність Росії як правонаступниці СРСР та Російської імперії. Переговори з Україною щодо договору та обговорення статусу Кримського півострова були "роками приниження" [13]. А самим підписанням договору було юридично закріплено "відторгнення від Росії значних історично і стратегічно важливих територій, утвердження раніше єдиного російського народу як розділеної нації" [10]. За словами К. Затуліна, Договір з Україною слід було характеризувати не інакше як "договір про кордони", адже він начебто не лише підтверджував російську відмову на майбутні часи повернутися до питання про Крим і Севастополь, але й позбавляв Росію причин для зацікавлення становищем російської мови і російських людей на цих та інших територіях України. Також договір, на його думку, зумовлював майбутню демаркацію і делімітацію кордону з Україною та породжував проблему Азовського моря і Керченської протоки [11].

Висновки

Україна як одна із найбільших держав пострадянського простору завжди була й залишається складовою зоною російських "життєво важливих інтересів" у сфері економіки, оборони та національної безпеки. Таке місце Україні було відведене російською суспільно-політичною елітою під час формування стратегічних засад розвитку РФ та її поведінки на міжнародній арені.

У розрізі геополітичних стратегій російська суспільно-політична еліта не була єдиною у своєму ставленні до перспектив відносин з Україною: якщо для правих сил найбільш радикальним варіантом розвитку відносин було встановлення єдиного економічного та військово-політичного простору (В. Жириновський, В. Колосов), який у перспективі міг перетворитися на ту чи іншу форму державного устрою, то представники лівого політичного табору РФ та націонал-патріоти (Г. Зюганов, К. Затулін, О. Солженіцин, О. Дугін) узагалі ставили під сумнів факт існування України як суверенної держави.

Політична риторика російських націонал-патріотів та лівих дала поштовх для спроби практичної реалізації своїх великодержавних геополітичних цілей, у тому числі й шляхом брутального втручання у внутрішні справи України. Це, безумовно, є викликом Україні, становить загрозу для її розвитку й вимагає адекватних заходів захисту з боку нашої держави.

Російська агресія проти України змусила нашу державу переглянути підхід до формування власної зовнішньої політики, а також дала підстави на законодавчому рівні закріпити пріоритетність західного вектора зовнішньої політики. Орієнтація України на Захід а також реальні кроки в напрямку європейської інтеграції руйнують монополію РФ на теренах пострадянського простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Большаков В. Встреча с лидером коммунистов Российской Федерации. Феномен Зюганова / В. Большаков // Советская Россия. - 1995. - 24 октября.
2. Гаджиев К. С. Геополитика / К. С. Гаджиев. - М. : Международные отношения, 1997. - 383 с.
3. Гальчинський А. С. Україна на перехресті геополітичних інтересів / А. С. Гальчинський. - К. : Знання України, 2002. - 256 с.
4. Гальчинський А. Україна: поступ у майбутнє / А. Гальчинський. - К. : Основи, 1999. - 220 с.

5. Горбулін В. П. Засади національної безпеки України / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. - К. : Інтертехнологія, 2009. - 272 с.

6. Горбулін В. Тези до другої річниці російської агресії проти України [Електронний ресурс] / В. Горбулін. - Режим доступу : <http://uacrisis.org/ua/40347-gorbulin-tezy>.

7. Дугин А. Основы геополитики. Геополитическое будущее России / А. Дугин. - М. : Арктогея, 1997. - 559 с.

8. Жириновский В. Идеология для России / В. Жириновский. - М., 1997. - 37 с.

9. Жириновский В. Последний бросок на юг / В. Жириновский. - М., 1993. - 146 с.

10. Затулин К. Два года спустя после обмана в прошлом веке / К. Затулин, О. Севастьянов // Независимая газета. - 2001. - № 17. - 01 февраля.

11. Затулин К. И поражение от победы ты сам не должен отличать? / Константин Затулин // Независимая газета. - 1998. - 21 января.

12. Затулин К. Испытание Украиной. Экзамен на общенациональную внешнюю политику / К. Затулин // Независимая газета. - 1996. - 15 мая.

13. Затулин К. Нужно ли двум народам вранье о дружбе двух государств? / К. Затулин // Московская правда. - 1999. - 17 февраля.

14. Зюганов Г. Возрождение России и международное положение / Геннадий Зюганов // Правда. - 1993. - 10 декабря.

15. Зюганов Г. География победы. Основы российской геополитики / Геннадий Зюганов. - М., 1997. - 303 с.

16. Кір'яков П. О. Україна в російських геополітичних концепціях / П. О. Кір'яков, К. Є. Лускалова, В. І. Литвиненко // Стратегічна панорама. - 1998. - № 3-4. - С. 51-59.

17. Колосов В. Перспективы российско-украинских отношений / В. Колосов. - М. : Знание, 1998. - 354 с.

18. Концепция внешней политики Российской Федерации // Дипломатический вестник. - 1993. - № 1-2. Спецвыпуск. - С. 3-23.

19. Концепция национальной безопасности Российской Федерации. Утверждена Указом Президента РФ от 17 декабря 1997 г. № 1300 // Российские вести. - 1997. - 25 декабря.

20. Кульчицкий С. Україна і Росія в історичній ретроспективі: Новітній Український державотворчий процес. Нариси в 3-х томах: Т. 3. / С. Кульчицкий, Б. Парахонський. - К. : Наук. думка, 2004. - 328 с.

21. Лукин В. Выборы 1995. Внешнеполитические взгляды партий / Владимир Лукин // Международная жизнь. - 1995. - № 11-12. - С. 5-32.

22. Мигранян А. Россия в поисках идентичности (1985-1995) / А. Мигранян. - М. : Международные отношения, 1997. - 411 с.

23. Петровський В. В. Українсько-російські взаємини в сучасній західній науковій літературі (1991-2001 рр.). - Харків : Майдан, 2003. - 492 с.

24. Программа реализации стратегического курса Российской Федерации с государствами-участниками СНГ. Утверждена Постановлением Правительства РФ от 6 марта 1996.

25. Солженицын А. Россия в обвале / А. Солженицын. - М. : Рус. путь, 1998. - 208 с.

26. Стратегический курс России с государствами-участниками Содружества Независимых Государств. Утвержден Указом Президента РФ от 14 сентября 1995 г. № 940. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://kremlin.ru/acts/bank/8307>.

27. Ткаченко В. Росія: ідентичність агресора : [монографія] / Василь Ткаченко. - К. : ВЦ "Академія", 2016. - 256 с.

28. Левик Б. Україна і Росія - сучасний військово-історичний вимір / Б. Левик // Схід. - 2012. - № 4(118). - С. 98-104.

29. Левик Б. Зміна геополітичного вибору незалежної України (сучасний історичний аспект) / Б. Левик // Схід. - 2016. - № 4(144). - С. 57-61. doi: 10.21847/1728-9343.2016.4(144).77988.

Костюк Олег,

*младший научный сотрудник отдела новейшей истории Украины
Института украиноведения им. И. Крипьякевича НАН Украины, г. Львов*

НЕЗАВИСИМАЯ УКРАИНА В РОССИЙСКИХ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ КОНЦЕПЦИЯХ В 1990-х гг.

Статья посвящена изучению особенностей отношения российской общественно-политической элиты к факту существования независимой Украины. Проанализированы основные геополитические концепции и нормативно-правовые документы по вопросам внешней политики, которые определяли русскую политику в отношении государств постсоветского пространства, и место в них Украины. Акцентировано внимание на стремлении российской общественно-политической элиты вернуть Украину в поле своих интересов. Определено влияние геополитических концепций на современную политику РФ к Украине.

Ключевые слова: Украина; Россия; геополитика; внешняя политика.

Kostiuk Oleh,

*junior research fellow of the Department of recent history of Ukraine
at the Institute of Ukrainian Studies named after Ivan Krypyakevych
of the National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv*

INDEPENDENT UKRAINE IN RUSSIAN GEOPOLITICAL CONCEPT IN THE 1990-s

In the article the attitude of the social and political elite to the existence of independent Ukraine. For this purpose analyzed the major geopolitical concepts and legal documents on foreign policy that defined the Russian policy on post-Soviet states during the 1990s. Common to all these works have analyzed the declaration of the Russian Federation Centre the former Soviet Union and former Soviet territory republics - the Russian zone of vital interests. Also, attention is focused on the plans of the Russian social and political elite to restore the former USSR new association with the dominant role of Russia in it.

The emphasis is on the negative perception of independence of Ukraine in the Russian social and political thought. Also accented Russian politicians to substantiate the need to restore political unity of the Slavic peoples, to return the "natural" geopolitical status of Russia, provide a geopolitical control over the territories that were part of the USSR. Political, economic, military and informational relationship between Ukraine and Russia in terms of Russian politicians, the long-term national interests of Russia. On the contrary same integration of Ukraine to other international entities threat to the Russian Federation and the plan of building a "Great Russia".

The influence of these concepts on the formation of foreign policy strategy, particularly in the current policy of Russia towards Ukraine. It is assumed that it is the political rhetoric of the Russian national patriots and left gave impetus to the efforts of great practical implementation of their geopolitical goals, including through the brutal interference in the internal affairs of Ukraine.

Keywords: Ukraine; Russia; geopolitics; foreign policy.

REFERENCES

1. Bolshakov, V. (1995), Meeting with lider Russian Communists. Phenomenon Zyuganov, *Sovetskaya Rosssya*, October 24 (rus).
2. Gadzhuyev, K. (1997), Geopolitics, *Mezhdunarodnyye otnosheniya*, Moscow, 383 p. (rus).
3. Halchynskiy, A. S. (2002), Ukraine at the crossroads of geopolitical interests, *Znannya Ukrayiny*, Kyiv, 256 p. (ukr).
4. Halchynskiy, A. (1999), Ukraine: Towards the Future, *Osnovy*, Kyiv, 220 p. (ukr).
5. Horbulin, V. P. and Kachynskiy, A. B. (2009), Fundamentals of National Security Ukraine, *Intertekhnolohiya*, Kyiv, 272 p. (ukr).
6. Horbulin, V. Proceedings before the second anniversary of the Russian aggression against Ukraine, available at: <http://uacrisis.org/ua/40347-gorbulin-tezy> (ukr).
7. Dugin, A. (1997), Basics of geopolitics. Russia's geopolitical future. *Arktoheya*, Moscow, 559 p. (rus).
8. Zhyrinovskiy, V. (1997), Ideology from Russia, Moscow, 37 p. (rus).
9. Zhyrinovskiy, V. (1993), Last Thrust to the South. Moscow, 146 p. (rus).
10. Zatulyn, K. and Sevastyanov, O. (2001), Two years after the fraud in the last century, *Nezavisimaya gazeta*, №17, 01 February (rus).
11. Zatulyn, K. (1998), And the defeat from victory you yourself should not be distinguished?, *Nezavisimaya gazeta*, 21 January (rus).
12. Zatulyn, K. (1996), Ukraine Test. Examination on national foreign policy, *Nezavisimaya gazeta*, 15 May (rus).
13. Zatulyn, K. (1999), Does will have to lie to two people of the friendship between the two states?, *Moskovskaya Pravda*, 17 February (rus).
14. Zyuganov, G. (1993), The revival of Russian and international situation. *Pravda*, 10 December (rus).
15. Zyuganov, G. (1997), Geography of victory. Fundamentals of Russian geopolitics, Moscow, 303 p. (rus).
16. Kiryakov, P.O. & Luskalova, K.Ye. & Lytvynenko, V.I. (1998), Ukraine in Russian geopolitychnyh concepts, *Stratehichna panorama*, № 3-4, 51-59 (ukr).
17. Kolosov, V. (1998), Prospects of Russian-Ukrainian relations, *Znanie*, Moscow, 354p. (rus).

18. Concept of Foreign Policy of Russian Federation (1993), *Diplomaticheskii vestnyk*, № 1-2, pp. 3-23 (rus).
19. The Russian Federation National Security Concept. Approved by Presidential Decree of 17 December 1997. № 1300, *Rossiyskiye vesti*, 25 December (rus).
20. Kulchytskyi, S. and Parakhonskyi, B. (2004), Ukraine and Russia historically: modern Ukrainian state-building process, *Naukova dumka*, Kyiv, 328 p. (ukr).
21. Lukin, V. (1995), Election of 1995. The foreign policy views of parties. *Mezhdunarodnaya zhyzn*, №11-12, pp. 5-32 (rus).
22. Migranian, A. (1997), Russia in Search of Identity (1985-1995), *Mezhdunarodnyye otnosheniya*, Moscow, 411 p. (rus).
23. Petrovskiy, V.V. (2003), Ukrainian-Russian relations in contemporary Western scientific literature (1991-2001), Kharkiv, 492 p. (ukr).
24. Programma realizatsii strategicheskogo kursa Rossiyskoy Federatsii s gosudarstvamy-uchastnikami CIS. Utverzhdena Postanovleniyem Pravytelstva RF ot 6 marta 1996 (rus).
25. Solzhenitsyn, A. (1998), *Russia in Collapse*, Moscow, 208 p. (rus).
26. Strategicheskii kurs Rossii s gosudarstvami-uchastnikami Sodruzhestva Nezavisimykh Gosudarstv. Utverzhden Ukazom Prezidenta RF ot 14 sentyabrya 1995. № 940 (rus).
27. Tkachenko, V. (2016), *Russia: the identity of the aggressor*, Kyiv, 256 p. (ukr).
28. Levyk, B. (2012), Ukraine and Russia - a modern military and historical dimension, *Skhid*, no. 4(118), 98-104, available at: <<http://skhid.com.ua/article/view/16533>> (ukr).
29. Levyk, B. (2016), Change of the geopolitical choice of independent Ukraine (current historical aspect), *Skhid*, no. 4(144), 57-61. doi: 10.21847/1728-9343.2016.4(144).77988 (ukr).

© Костюк Олег

Надійшла до редакції 10.10.2016

УДК 94(477) "1919/1939"

ПИЛИП ІГОР,

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри гуманітарних і фундаментальних дисциплін Івано-Франківського навчально-наукового інституту менеджменту Тернопільського національного економічного університету

ГОРАН ТЕТЯНА,

аспірант кафедри історії України

Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника, м. Івано-Франківськ

МАТЕРІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ПАРАФІЯЛЬНОГО ДУХОВЕНСТВА ПЕРЕМИШЛЬСЬКОЇ ЄПАРХІЇ (1919-1939 рр.)

У статті на основі архівних документів висвітлюється матеріальне становище греко-католицького духовенства Перемишльської єпархії в період Другої Речі Посполитої (1919-1939 рр).

Розкрито питання статусу та рівня матеріального забезпечення греко-католицького духовенства. Проаналізовано різні джерела доходів та матеріальні видатки священнослужителів. Показано вплив матеріального становища духовенства на його громадсько-політичну активність. Зроблено порівняння матеріального стану в період Другої Речі Посполитої та за попередній період - за часів Австро-Угорської імперії.

Ключові слова: Перемишльська греко-католицька єпархія; єпископ; духовенство; Друга Річ Посполита; матеріальне становище духовенства.

Постановка проблеми і стан її вивчення. Греко-католицьке парафіяльне духовенство в Галичині протягом XIX - першої половини XX століть відіграло важливу роль у консолідації українського суспільства, його моральному та духовному зростанні. Церковний клір був

безумовним лідером українського національного руху, організатором громадського життя та основою формування української інтелігенції. На виконання душпастирських та громадських обов'язків духовенства важливий вплив мав його матеріальний статус.